

Vrednotenje knjižničnih prostorov splošnih knjižnic na študiji primera Osrednje knjižnice Ajdovščina (OKA)¹

*Evaluation of Public Library Facilities on a Case Study
of Central Library Ajdovščina*

Nika Papež, Tanja Merčun Kariž

Oddano: 5. 11. 2023 – Sprejeto: 23. 1. 2024

1.01 Izvirni znanstveni članek

1.01 *Original scientific paper*

UDK 027:022(497.4Ajdovščina)

DOI <https://doi.org/10.55741/knj.68.4.1>

Izvleček

Namen: Namen članka je predstaviti pregled različnih metod in vidikov vrednotenja knjižničnih prostorov in opreme ter na podlagi vrednotenja knjižničnega prostora Osrednje knjižnice Ajdovščina prikazati njihovo možno uporabo, prednosti in slabosti.

Metodologija/pristop: Za potrebe raziskave smo uporabili tri metode: intervjuje s strokovnimi delavkami knjižnice, ekspertno študijo za ugotavljanje skladnosti knjižničnih prostorov in opreme s standardi in priporočili ter anketiranje uporabnikov.

Rezultati: Z izvedbo raziskave in analizo preteklih raziskav smo ugotovili, da lahko v sklopu vrednotenja knjižničnih prostorov ocenjujemo vidike, ki so vezani na površino in prostore knjižnice, opremo, klimatske in okoljske vidike, ter vidike, vezane na dostopnost za uporabnike z oviranostmi. Evalvacijo lahko izvedemo z uporabo različnih metod, še posebej priporočljiva je kombinacija metod, saj ena sama metoda ne pokaže nujno realnega stanja.

¹ Članek je nastal na podlagi magistrskega dela Nike Papež z naslovom Vrednotenje prostorov splošnih knjižnic na študiji primera Lavričeve knjižnice Ajdovščina (Papež, 2023) pod mentorstvom izr. prof. dr. Tanje Merčun Kariž.

Omejitve raziskave: Raziskava je bila izvedena le na primeru manjše slovenske splošne knjižnice, prav tako niso bile preizkušene vse možne metode.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Članek predstavi nabor vidikov in metod za vrednotenje knjižničnih prostorov, ki je lahko v pomoč knjižnicam pri izbiri in načrtovanju evalvacije njihovih prostorov in opreme.

Ključne besede: vrednotenje knjižničnih prostorov, splošne knjižnice, metode vrednotenja, knjižnična oprema, Osrednja knjižnica Ajdovščina

Podatkovni set: Vsi raziskovalni podatki, na katerih temeljijo rezultati, so na voljo kot del članka in niso arhivirani v nobene drugem viru.

Abstract

Purpose: The purpose of this article is to provide an overview of various methods and aspects for the evaluation of library spaces and equipment. Using a case study of the Ajdovščina Central Library, we aim to demonstrate their potential, strengths, and limitations.

Methodology/approach: For the purposes of the research, we conducted interviews with the professional workers in the library, an expert study for assessing the compliance of library spaces and equipment with standards and recommendations, and a user survey.

Results: Through our research and an analysis of previous studies, we found that when evaluating library spaces, we can consider aspects related to library layout and facilities, equipment, climate and environmental aspects, as well as aspects related to accessibility for users with disabilities. While various assessment methods can be employed, it is advisable to use a combination of methods, as a single method may not necessarily provide the most accurate overall picture.

Research limitations: The study was conducted in a single Slovenian public library, and not all possible methods were tested.

Originality/practical implications: The article identifies a set of aspects and methods for evaluation of library spaces, which can serve public libraries in selecting and designing their facilities and spaces.

Keywords: evaluation of library facilities, public libraries, evaluation methods, library equipment, Central Library Ajdovščina

Data set Metadata: All research data underlying the results are available as part of the article and no additional source data are required.

1 Uvod

Splošne knjižnice ne predstavljajo več le prostora za oblikovanje knjižnične zbirke, posredovanje gradiva in razvijanje bralne kulture, temveč tudi prostor,

ki stremi k potrebam sodobnega človeka in družbe (Podgornik, 2019). Prostori splošne knjižnice morajo biti prostor navdiha (namenjen razvijanju bralne kulture, razmišljanja, uporabi različnih medijev, razvijanju lastne ustvarjalnosti in igri), prostor srečevanj in druženj (izvajanje javnih debat, diskusij, predavanj, delavnic in razstav) ter prostor različnih oblik izobraževanja (neformalno izobraževanje, priložnostno ali samostojno učenje, svetovanje, pomoč in informiranje o možnostih dostopa do znanja) (Bon idr., 2012). Na podlagi predstavljene večplastnosti knjižničnih nalog splošne knjižnice vse pogosteje označujemo kot »tretji prostor« – prostor, ki je namenjen organiziranemu ali sproščnemu preživljanju prostega časa (Vogrinčič Čepič, 2017).

Ker splošne knjižnice izvajajo množico raznolikih storitev, potrebujejo za izvedbo le-teh ustrezne prostore. Pogosto se zgodi, da uporabniki splošnih knjižnic niso zadovoljni s prostorskimi danostmi knjižnice, zaposleni oziroma vodstveni delavci pa ne vedo, kakšni knjižnični prostori bi bili za uporabnike ustrežnejši in učinkovitejši (Podbrežnik, 2016). Gill (2001) ob tem poudarja, da mora biti zasnova knjižničnih prostorov in opreme v njih prilagojena knjižničnim storitvam, hkrati pa tudi vsem skupinam njihovih uporabnikov.

Kakšni morajo biti prostori in oprema v slovenskih splošnih knjižnicah, natančneje narekujejo Zakon o knjižničarstvu (Zknj1, 2001), Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe (2023) ter Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028) (2019). Gre za dokumente, ki opredeljujejo minimalne standarde ali priporočila za prostore slovenskih splošnih knjižnic. Za izvajanje najkakovostnejših knjižničnih storitev in zadovoljevanje potreb vseh uporabniških skupin pa si moramo pri oblikovanju ustreznih prostorov in opreme v njih pomagati tudi z vrednotenjem obstoječih prostorov in opreme.

Evalvacija je pomembna, saj nam lahko pomaga pri odločanju o tem, kako bolje oblikovati in izkoristiti prostore, da bodo zadostili potrebam uporabnikov, hkrati pa nas usmerja pri prepoznavanju področij knjižnice, kjer je mogoče storitve izboljšati ali razširiti, da bodo uporabnikom bolj zanimive (May, 2011). Pri tem obstaja cela paleta različnih raziskovalnih metod, s katerimi lahko ugotavljamo potrebe uporabnikov ter ocenjujemo ustreznost obstoječih prostorov in opreme ter vrsto drugih vidikov, ki so pomembni v kontekstu knjižničnih prostorov. S pregledom primerov uporabe v dosedanjih raziskavah smo zato identificirali potencialne raziskovalne metode in vidike raziskovanja, ki jih lahko knjižnice uporabijo v okviru evalvacije. Na primeru vrednotenja Osrednje knjižnice Ajdovščina pa smo želeli prikazati tudi možno uporabo naših izbranih metod in vpoglede, ki jih lahko dobimo s posamezno metodo.

2 Načrtovanje knjižničnega prostora

Da so knjižnični prostori ustrezni za zaposlene, (potencialne) uporabnike in samo knjižnico, se mora vodstveno osebje v sodelovanju s financerji splošnih knjižnic (občina, Ministrstvo za kulturo, morebitni sponzorji) najprej posvetiti procesu njihovega načrtovanja. Najbolje je, da pri tem sodelujejo tako strokovnjaki s področja arhitekture, gradbeništva in varstva pri delu kot tudi bibliotekarji in knjižničarji, ki zastopajo stroko in uporabnike storitev (Koler Povh in Dovjak, 2019).

American Library Association (2011) navaja, da moramo v začetku procesa načrtovanja knjižničnih prostorov analizirati trenutno stanje knjižnice, pri čemer nas zanima, kje ima knjižnica postavljena okna, vrata, električno napeljavo, vodovodne odtoke ipd. Zatem moramo premisliti, pregledati in raziskati vse prostorske možnosti, ki so za knjižnico uporabne, dosegljive in sprejemljive. Posvetiti se moramo vprašanju, kakšen tip opreme knjižnica potrebuje, kje bo postavljena, kje bo osrednji prostor knjižnice, kakšne storitve se bodo v njem izvajale itd. V nadaljevanju procesa se moramo vprašati, kaj bi v knjižničnem prostoru izboljšali, da bi odpravili opažene pomanjkljivosti. Opažanja primerjamo z drugimi splošnimi knjižnicami, na podlagi česar pridobimo informacije o tem, kaj se nam pri drugih knjižnicah zdi boljše in bi lahko uporabili pri oblikovanju svoje.

V procesu načrtovanja je treba, po McDonaldu (2007), upoštevati tudi deset značilnosti kakovostnega knjižničnega prostora, ki naj bo:

- funkcionalen,
- prilagodljiv,
- dostopen,
- raznolik,
- navdihujoč,
- interaktiven – dobro organiziran in zmožen izvedbe promocijske vezi med uporabnikom in knjižničnimi storitvami, ki so mu na voljo,
- primeren z vidika relativne zračne vlage, svetlobe in temperature,
- varen,
- učinkovit in
- primeren za rabo sodobne informacijsko-komunikacijske opreme.

2.1 Velikost in razporeditev knjižničnega prostora

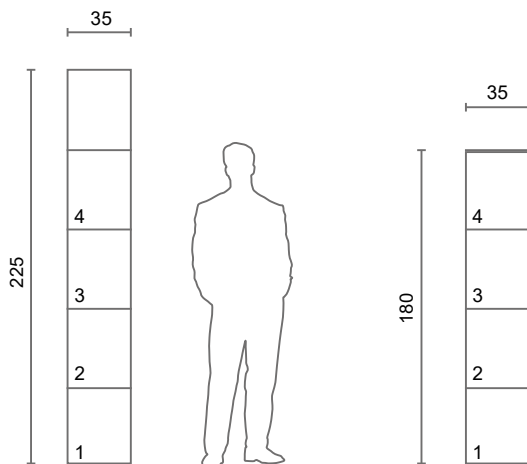
Da lahko izpolnimo zahteve za kakovosten knjižnični prostor, moramo najprej vedeti, kako veliko knjižnično zgradbo potrebujemo ter kako bodo prostori in oprema v njih razporejeni. Lega tako prvih kot druge mora biti premišljena, predvsem pa praktična in varna (Grdešič, 2019).

Kopuz (2016) navaja, da mora vsaka splošna knjižnica imeti naslednje prostore: prostor za garderobo, prostor za razstave, prostor za izposojlo in informacije, oddelek za otroke in mladino, čitalnico, osrednji prostor knjižnice, arhiv/skladišče, toaletne prostore ter upravo.

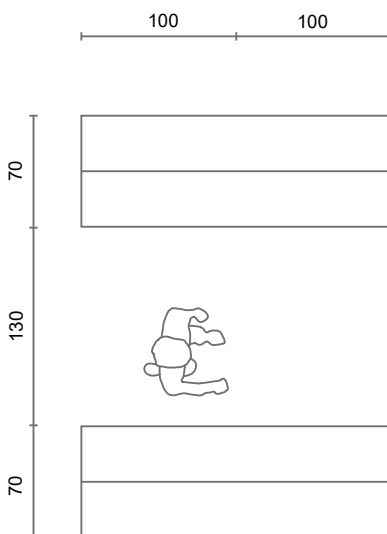
Ob vstopu v knjižnico se mora uporabnik tako najprej srečati s predprostorom. Ta naj mu nakaže nadaljnjo pot obiska knjižnice – pot k informacijsko-izposojevalnemu pultu, garderobi ter oddelku za otroke in mladino. Ker so tla predprostora pogosto uporabljena, s tem pa bolj umazana in izpostavljena večjim obremenitvam, morajo biti iz kamna, keramike ali drugega materiala, ki je primeren za pogosto čiščenje. Znotraj ali zunaj predprostora naj je garderoba. V manjših knjižnicah lahko garderobo uredimo kar s stenskimi obešalniki, večje knjižnice pa naj imajo varovane shranjevalne omarice. V naslednjih korakih obiska splošne knjižnice se mora uporabnik srečati z razstavnim prostorom. Ta je lahko samostojen ali pa se razprostira čez več drugih. Vključuje lahko vodovodne in navpične vitrine ter sedeže, njegova tla pa morajo biti hladna. Glavno stičišče knjižnice predstavlja prostor z informacijsko-izposojevalnim pultom. Število prostorov je odvisno od same velikosti knjižnice. Po priporočilu Khana (2009) naj je/so prostor(i) z informacijsko-izposojevalnim pultom v bližini glavnega vhoda, saj lahko le tako uporabniki knjižnice že ob vstopu vanjo vrnejo staro in si izposodijo novo knjižnično gradivo ter pridobijo želene informacije. Za prostorom z informacijsko-izposojevalnim pultom naj je čitalnica z mizami in stoli, primernimi za samostojno delo.

Del prostorov splošne knjižnice predstavlja tudi prostor za dogodke in prireditve (Kopuz, 2016). Ker se tovrstni prostor pogosto uporablja za izvajanje pravljčnih uric, je zaželeno, da je blizu oddelka za otroke in mladino. Slednji naj bo postavljen tako, da otroci ob stopu v knjižnico pridejo direktno vanj in se pri tem ne srečujejo s prostori z gradivom za odrasle. Oddelek za otroke in mladino naj vključuje otrokom prilagojeno opremo: okrogle mize z manjšimi stoli in knjižnične regale, ki v višino merijo največ 1,50 m (Khan, 2009).

Za razliko od knjižničnih regalov na oddelku za otroke in mladino morajo biti regali v drugih oddelkih knjižnice višji, lahko so eno- ali dvostransko orientirani. Regali s petimi policami lahko v višino merijo največ 2,25 m, globina polic pa naj bo od 0,25 do 0,35 m (slika 1). Da se lahko uporabnik med dvema regaloma nemotenop remika, mora biti najmanjši razmik med njima 1,30 m (slika 2). Za optimalno uporabo opreme so predpisane tudi posebne mere za mize za branje. Te naj merijo najmanj $0,70 \times 1,00$ m, osna razdalja med njimi pa 1,65 m (Kopuz, 2016, po smernicah v Nojfert, 2012).

Slika 1: Višina regala (Vir: Kopuz, 2016, str. 7)

Slika 2: Prehod med regali (Vir: Kopuz, 2016, str. 7)

2.2 Ustrezne okoljske razmere (osvetlitev, vlaga in temperatura zraka v prostoru)

Ko opravimo z načrtovanjem razporeditve knjižničnih prostorov in opreme v njih, se moramo posvetiti tudi okoljskim oziroma klimatskim razmeram. V okviru teh se moramo osredotočiti na vzdrževanje primerne osvetlitve posameznih

prostorov ter ustrezne relativne zračne vlage in temperature zraka v prostoru (Koler Povh in Dovjak, 2019).

Pri zagotavljanju primerne osvetljenosti prostorov je najpomembnejše, da so prostori knjižnice, zlasti kjer so mize za samostojno delo, postavljeni ob oknih, s čimer zagotovimo maksimalen izkoristek dnevne svetlobe (Koler Povh idr., 2019). Velikost površin delovnih mest, ki so osvetljena z naravno svetlobo, mora v posameznem prostoru znašati najmanj 1/8 talne površine, pri čemer mora prozorni del okna, v razmerju do globine prostora, znašati minimalno 1 m² pri globini prostora do 4 m oziroma 1,5 m² pri globini prostora nad 4 m. Pri tem višina in širina posameznega okna ne smeta biti manjši od 1 m (Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o zahtevah za zagotavljanje varnosti in zdravja delavcev na delovnih mestih, 2005). Odmerek dnevne svetlobe moramo načrtovati po standardu SIST EN 17037 (2019). Na mestih, kjer knjižnica ne more zagotavljati zadostne naravne dnevne svetlobe, moramo zagotoviti visokokakovostno umetno razsvetljavo, ki je enakomerno razpršena. Ta mora v čitalniških prostorih znašati od 250 do 300 lx², v arhivskem delu knjižnice pa od 100 do 200 lx (Neufert, 2008).

Del klimatskih razmer predstavlja tudi vzdrževanje idealne relativne zračne vlage in temperature zraka v prostoru. Da se izognemo izsušenemu in drobljivemu materialu ali plesni, je po Adcocku (2005) priporočljivo, da se v vseh prostorih knjižnice vzdržuje 50 ± 5-% relativna zračna vlaga. Temperatura pa mora biti v vseh prostorih, razen v arhivu, 20 ± 2 °C, v arhivskem delu knjižnice pa 18 ± 2 °C.

2.3 Prilagoditev prostora za osebe s posebnimi potrebami

V procesu načrtovanja prostorov se moramo posvetiti tudi uporabniškim skupinam. Pri tem moramo, po Irvall in Skat (2015), posebno pozornost nameniti uporabnikom, ki do knjižnice ne morejo dostopati po običajnih poteh. Avtorici v *IFLA Smernicah za dostop za uporabnike z oviranostmi* tako navajata, da mora vsaka knjižnica uporabnikom s posebnimi potrebami omogočiti primeren dostop do knjižnice in vhod v njo. Knjižnice, ki ne zagotavljajo prilagojenega dostopa do vhodnih vrat s klančino, morajo zagotoviti stopniščno dvigalo. Če knjižnica ne more ustrezno prilagoditi glavnega vhoda, mora zagotoviti stranski vhod, opremljen z avtomatskimi vrati, pred katerimi je nedrseča podlaga. Ta mora biti tudi na klančini in vseh stopniščih znotraj knjižnice. Ob vhodu mora imeti knjižnica tudi domofon, ki je prilagojen gluhih in naglušnim uporabnikom. Ko ima

² lx je oznaka za luks, enoto za merjenje osvetljenosti.

knjižnica urejen dostop in vhod v svoje prostore, se moramo posvetiti ustrezni prilagojenosti le-teh. Vsaka splošna knjižnica mora zagotavljati dovolj velike prostore in dovolj široka vrata, da se lahko uporabniki na invalidskih vozičkih nemoteno gibajo. Poleg prilagojenih prostorov mora zagotoviti tudi prilagojeno opremo, pri čemer govorimo o ustrezno visokih in širokih mizah in stoli ter prilagojeni računalniški opremi. Del takšne opreme predstavljajo tudi razumljive in enostavno berljive usmerjevalne table s piktogrami, ki poenostavijo uporabnikove iskalne poti, ter stopnišča, označena s kontrastnimi barvami.

Knjižnice z več nadstropji morajo uporabnikom z oviranostmi ponujati še prilagojeno dvigalo, ki je dobro osvetljeno, opremljeno z gumbi in oznakami v brajici ter govornimi navodili.

Pri načrtovanju prostorov in opreme, prilagojenih za uporabnike z oviranostmi, ne smemo pozabiti še na ustrezne toaletne prostore. Pri slednjih moramo poleg že omenjenih dovolj širokih vrat in prostora za nemoteno premikanje uporabnikov invalidskih vozičkov načrtovati tudi prilagojeno straniščno školjko, ob kateri je na ustrezni višini držalo, ki pomaga uporabniku pri presedanju z vozička na školjko in obratno, ustrezen umivalnik, ogledalo ter SOS³ gumb (Irvall in Skat, 2015).

2.4 Zakonska določila in smernice

Kljub različnim vidikom, ki jih je za sodoben knjižnični prostor treba upoštevati, je treba pri načrtovanju in vrednotenju knjižnične zgradbe upoštevati tudi temeljne državne in lokalne dokumente, ki predpisujejo zakonska določila, smernice ali priporočila za oblikovanje slovenskih knjižnic.

Zakon o knjižničarstvu (Zknj-1, 2001) ter njegova dopolnitev, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu (Zknj1-1A, 2015), določata minimalne pogoje, ki jih morajo slovenske knjižnice izpolnjevati, da lahko opravljajo knjižnično dejavnost kot javno službo. Zknj1-1A (2015) tako v 36. členu navaja, da mora imeti knjižnica za izvajanje knjižnične javne službe ustrezen obseg in izbor strokovnega gradiva, ustrezen prostor in opremo ter ustrezno organizacijo knjižnične dejavnosti in ustrezno število usposobljenih strokovnih delavcev. Natančnejša določila za posamezno vrsto knjižnice najdemo v Pravilniku o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe (2023) (v nadaljevanju: Pravilnik) – dokumentu, ki ga sprejme minister, pristojen za kulturo, in predpisuje minimalne

³ SOS je mednarodni Morsejev znak za stisko.

vrednosti pogojev v povezavi s knjižničnim prostorom in opremo. V 4. členu navaja, da mora imeti vsaka knjižnica, ki izvaja knjižnično dejavnost kot javno službo, prostor, katerega velikost je določena na podlagi poslanstva in obsega knjižnične dejavnosti, hkrati pa tudi sorazmerna s številom potencialnih uporabnikov. Knjižnica mora za delovanje in izvajanje nalog zagotavljati tehnično in drugo opremo, ki mora biti prilagojena tudi uporabnikom z oviranostmi. Pravilnik v 12. členu predstavlja tudi zahteve za ustrezen knjižnični prostor, pri čemer navaja, da mora splošna knjižnica zagotavljati prostore za delo z uporabniki, postavitve in uporabo knjižničnega gradiva in opreme ter za upravne naloge in strokovno delo, v 13. členu pa opredeljuje zahteve za knjižnično opremo, pri čemer navaja, da mora splošna knjižnica imeti opremo za obdelavo, zaščito, postavitve, predstavljanje, uporabo, varovanje, izposajo in reproduciranje knjižničnega gradiva, računalniško in komunikacijsko opremo ter opremo, ki jo potrebuje za dejavnosti, ki jih izvaja. Omenjena oprema mora biti prilagojena vsem uporabniškim skupinam in mora slediti tehnološkemu napredku. V skladu s 13. členom naj bi vsaka splošna knjižnica zagotavljala najmanj tri uporabniška mesta na 1.000 prebivalcev svojega lokalnega okolja.

Če načrtujemo ali vrednotimo prostore osrednjih knjižnic, se moramo posvetiti še 15. in 16. členu Pravilnika; 15. člen govori o tem, da mora osrednja knjižnica obsegati najmanj 50 m² neto uporabne površine na 1.000 prebivalcev območja svojega delovanja, vendar ne manj kot 500 m², 16. člen pa o tem, da mora imeti osrednja knjižnica najmanj tri uporabniška mesta, opremljena z računalniško delovno postajo. Pravilnik tovrstnih zahtev ne določa zgolj za osrednje knjižnice, ampak tudi krajevne. Prostor krajevne knjižnice I, ki izvaja knjižnično dejavnost v naseljih z najmanj 2.500 prebivalci, mora po 22. členu obsegati najmanj 150 m² neto uporabne površine, prostor krajevne knjižnice II, ki izvaja knjižnično dejavnost v naseljih z največ 2.500 prebivalci, pa najmanj 80 m² neto uporabne površine (29. člen). Krajevna knjižnica I mora po 23. členu zagotavljati najmanj tri uporabniška mesta na 1.000 prebivalcev, vendar v skupnem ne manj kot pet uporabniških mest, krajevna knjižnica II pa mora po 30. členu zagotavljati najmanj dve uporabniški mesti na 1.000 prebivalcev, vendar v skupnem ne manj kot dve uporabniški mesti.

Naslednji dokument, ki vključuje priporočila za ustrezno načrtovanje knjižničnih zgradb, prostorov in opreme, so Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019). Dokument za optimalno delovanje splošne knjižnice priporoča 1.200 m² neto uporabne površine na 10.000 prebivalcev ter pet uporabniških mest in en računalnik na 1.000 prebivalcev. Poleg tega navaja tudi priporočeno površino za posamezen tip knjižnega gradiva – 10,8 m² na 1.000 enot gradiva za odrasle, 13,1 m² na 1.000 enot gradiva za otroke, 10 m² za 100 naslovov periodičnega tiska in od 4,3 do 21,3 m² za 1.000 enot neknjižnega gradiva ter priporočeno

površino za posamezna uporabniška mesta. Ta morajo za eno mesto znašati od 2 do 2,5 m²; za uporabo gradiva na otroškem oddelku 2 m²; za opremo IKT⁴ od 1,5 do 3,7 m²; za usposabljanje in izobraževanje pa od 3 do 3,5 m² na eno uporabniško mesto in 7 m² za mesto učitelja. Večnamenski prostor mora obsegati 1 m² na sedež in 7 m² na izvajalca dogodka, prostori za sprostitev in druženje pa od 4 do 8 m². Izposojevalni pult naj po standardih obsega 10 m², informacijski pa 5 m². Prostor, ki je namenjen nabavi in obdelavi gradiva, mora obsegati 15 m², pisarna za administrativno delo 12 m², prostor vodstvenega osebja pa od 18 do 24 m². Vsi predstavljeni parametri za izračun potrebne površine so oblikovani po standardu ISO/TR 11219 (2012).

Pri načrtovanju in vrednotenju knjižničnih prostorov in opreme v njih morajo splošne knjižnice pozornost nameniti tudi razvojnemu dokumentu knjižničarske dejavnosti, ki opredeljuje njihovo vizijo in poslanstvo ter na podlagi katerega je zastavljen kratko-, srednje- in dolgoročen razvoj knjižnice, tj. strateški načrt (Strateški načrt Lavričeve knjižnice Ajdovščina 2015–2020, 2015).

3 Vrednotenje knjižničnih prostorov

3.1 Metode

S predstavljenimi dokumenti si lahko pomagamo pri načrtovanju in vrednotenju knjižničnih prostorov in opreme. Ker pa tovrstna analiza omogoča zgolj uresničevanje kvantitativnih kazalnikov, je smiselno v proces vrednotenja knjižničnih prostorov in opreme vključiti še druge metode in tehnike, s katerimi lahko dobimo vpogled tudi v potrebe knjižnice, njenih zaposlenih ter (potencialnih) uporabnikov. V nadaljevanju smo, po vzoru May (2011), pripravili nabor metod in tehnik za vrednotenje in načrtovanje knjižničnih prostorov, ki smo jih podprli z vsebinskimi primeri.

3.1.1 Metoda opazovanja

Pogosto uporabljena metoda v povezavi z raziskovanjem knjižničnih prostorov je opazovanje. Lahko se uporablja pri kvantitativnem (na primer zasedenost posameznih čitalniških mest), kot tudi pri kvalitativnem raziskovalnem pristopu (na primer opazovanje vedënja uporabnikov knjižnice), ugotovitve pa so lahko tudi

⁴ IKT je informacijsko-komunikacijska tehnologija.

v pomoč pri oblikovanju vprašanj za intervjuje ali anketne vprašalnike (Given in Leckie, 2003).

Metodo opazovanja lahko izvedemo tako v naravnem kot umetnem okolju. Opazovanje v naravnem okolju predstavlja izvedbo opazovanja situacije, kjer le-ta običajno poteka, pri čemer je vpliv raziskovalca minimalen. Prednost tovrstnega opazovanja je v tem, da je omogočeno boljše razumevanje naravnega vedenja opazovanca, slabost pa predstavlja otežena primerjava in popolna kontrola spremenljivk. V nasprotju z opazovanjem v naravnem okolju je izvedba opazovanja v umetnem okolju strogo kontrolirana. Opazovalec ima popoln nadzor nad vplivom ene spremenljivke na drugo, kar mu omogoča lažje in bolj zanesljive zaključke vzrokov/posledic opazovanja (Baker, 2006).

Pri opazovanju moramo razmisliti o morebitnem vplivu opazovanja na vedenje opazovancev ter o možnostih seznanitve uporabnikov glede izvedbe opazovanja v knjižnici. Če raziskovalec prepozna vedenje opazovanca, ki je preveč v skladu z določenimi pričakovanji, mora tovrstna opažanja ustrezno filtrirati in jih ne sme vključiti v končno analizo rezultatov (May, 2011).

Metodo opazovanja lahko izvedemo na več različnih načinov, izbor pa je odvisen od raziskovalnega problema in konteksta raziskave, kjer se bo metoda uporabila (Ciesielska idr., 2018). V nadaljevanju predstavljamo le nekaj možnosti.

Pri izvedbi opazovanja z udeležbo lahko opazovalec zavzame različne vloge glede na svojo vpletenost v dogajanje (May, 2011): nastopa lahko kot popolni opazovalec in z opazovanci nima interakcije, opazuje lahko kot udeleženec in z opazovanci vzpostavi interakcijo na profesionalni ravni, sodeluje lahko z opazovanci v aktivnosti (opazovanci so seznanjeni z njegovo vlogo) ali kot čisti udeleženec, kjer opazovanci ne poznajo njegove vloge (Baker, 2006). Vrste opazovanja tako ločimo tudi glede na stopnjo seznanjenosti opazovanih oseb (prikrito ali odkrito), glede na način izvedbe opazovanja (etnografsko opazovanje ali opazovanje, kjer opazovalec vpliva na aktivnosti opazovanca) ali glede na posredovanje raziskovalca (moteče ali nemoteče).

Pri prikritem opazovanju lahko podatke zbiramo na različne načine. V kontekstu knjižničnih prostorov večkrat zasledimo uporabo vedenjskega zemljevida, ki omogoča zapisovanje opažanj na shemo prostora. Pred izvedbo takšnega opazovanja je treba opredeliti območja opazovanja, pripraviti grafične sheme prostora in izbrati najprimernejše tehnike beleženja (Goličnik Marušič, 2010). Opazovalec ali skupina le-teh mora pred začetkom opazovanj jasno definirati parametre in vrsto vedenj, ki bodo opazovani, šteti, opisani ali upodobljeni, ter izdelati urnik ponavljanja opazovanj in zapisa podatkov. Za čim lažje zapisovanje opazovanj

morajo postopek sistematično organizirati in izdelati kakovosten kodirni sistem (Goličnik in Ward-Thompson, 2002; May, 2011). Primer tovrstnega opazovanja najdemo v delu Julien in Duggana (2000), ki sta v okolju visokošolske knjižnice preučevala vedénje uporabnikov knjižnice ter njihov stik z informacijskimi viri in fizičnimi oziroma digitalnimi storitvami knjižnice.

V nasprotju s prikritim opazovanjem se pri odkritem opazovanju opazovanci zavedajo, da so opazovani, in se s tem tudi strinjajo (May, 2011). V okviru preučevanja knjižničnih prostorov je bilo odkrito opazovanje uporabljeno v več raziskavah. McKechnie (2006) je, na primer, tovrstno opazovanje uporabila z namenom preučevanja uporabe knjižničnih prostorov dveh različnih skupin uporabnikov – tistih, ki so obiskovali pravljične urice, in tistih, ki so se udeležili kluba za pletenje, Hughes (2011) pa je na tak način raziskovala uporabo fizičnih prostorov (delovnih prostorov in prostorov za skupinsko učenje) knjižnice s strani študentov. Ob koncu raziskave je ugotovila, da lahko rezultati tovrstne študije pomagajo pri načrtovanju bodočih knjižničnih prostorov, saj lahko pridobimo razumevanje tega, kako se trenutni knjižnični prostori uporabljajo in kaj bi uporabniki še potrebovali.

Običajno raziskovalci skušajo izvesti nemoteče opazovanje, katerega glavna značilnost je, da se raziskovalec skuša »zlit« z okolico in s svojo prisotnostjo ne vplivati na dogajanje znotraj raziskave. Ob tem lahko pride do pomanjkanja interakcije med raziskovalcem in opazovanci, kar lahko pripelje do okrnjenih rezultatov. Nemoteče opazovanje lahko opravi en sam raziskovalec, skupina raziskovalcev, opazovanci sami (z uporabo dnevnikov) ali posrednik (May, 2011). V kontekstu vrednotenja knjižničnih prostorov so ga v svoji študiji uporabili Bryant idr. (2009) za preučevanje uporabe osrednjega prostora knjižnice. Ugotovili so, da ima ta način izvedbe opazovanja potencial za vodje knjižnic, saj lahko pridobijo informacije o tem, v kolikšni meri je knjižnični prostor primeren za uporabnike ter kaj bi bilo smiselno izboljšati za večje zadovoljstvo uporabnikov in doseganje ciljev knjižnice. Nemoteče opazovanje v okolju visokošolskih knjižnic so uporabili tudi May in Black (2010) ter Faletar Tanacković idr. (2014), ki so ugotavljali, kako študentje uporabljajo prostore visokošolskih knjižnic in kakšna je vloga visokošolske knjižnice kot prostora. Mandel (2010) pa je z nemotečim opazovanjem preučeval uporabnikove poti iskanja, ob tem pa je izvedel tudi intervjuje z uporabniki. Triangulacijo metod je avtor uporabil ob spoznanju, da zgolj z uporabo nemotečega opazovanja ne more pridobiti vseh potrebnih podatkov za izvedbo relevantne študije.

Zanimiv primer izvedbe nemotečega opazovanja je tudi »pometanje pod sedeži« (angl. *Seating sweeps method*), ki se izvaja med »pometanjem« oziroma sprehajanjem po nekem preučevanem območju, kjer se opazovalec v določenih časovnih

intervalih sprehaja čez prostor, med tem pa beleži informacije o posameznikih in dejavnostih, s katerimi se ukvarjajo.. Za hiter in natančen zapis opazovani uporablja stenografsko kodo (Given in Leckie, 2003). V okviru vrednotenja knjižničnih prostorov sta takšen način izvedbe, v kombinaciji še z drugimi metodami, uporabila Leckie in Hopkins (2002), ki sta ocenjevala uporabo dveh večjih osrednjih kanadskih knjižnic, ter May in Black (2010), ki sta ugotavljali uporabo prostorov visokošolskih knjižnic s strani študentov.

3.1.2 Metode spraševanja

Za vrednotenje knjižničnih prostorov so pogosto uporabljene tudi metode spraševanja, med katere spadajo fokusna skupina, intervju in anketa.

Intervju in fokusna skupina predstavljata voden pogovor, v katerem je v osredju zbiranje kvalitativnih podatkov, ki omogočajo razumevanje stališč, izkušenj ali potreb uporabnikov, medtem ko pri anketi s pomočjo vprašalnika zbiramo pretežno kvantitativne podatke (Ambrožič, 2005). Za razliko od intervjujev, ki so usmerjeni na pogovor raziskovalca s posameznikom, je za fokusno skupino značilen načrtovan pogovor z izbrano skupino oziroma skupinami ljudi na vnaprej opredeljeno temo, pri čemer je njen cilj pogosto pridobitev mnenj in stališč sodelujočih, generiranje novih idej ter pridobivanje kvalitativnih podatkov v socialnem kontekstu (Klemenčič in Hlebec, 2007). Za izvedbo fokusne skupine je značilna udeležba šestih do osmih sodelujočih, izvedba navadno traja od 45 minut do največ 1,5 ure. Moderator vodi pogovor, skrbi za ohranjanje rdeče niti pogovora in ustrezno izmenjavo mnenj med udeleženci. Izvedbe fokusne skupine se ponavljajo, dokler raziskovalec ne doseže t. i. teoretične nasičenosti, kar pomeni, da pri novih fokusnih skupinah ne dobi več novih informacij. Za dosego tega navadno potrebujemo tri do pet ponovitev (Connaway in Redford, 2017; Wildemuth, 2017). Primere uporabe metod spraševanja v procesu vrednotenja knjižničnih prostorov lahko zasledimo v številnih študijah. Hayes in Morris (2005) sta intervju uporabila za raziskovanje vlog splošne knjižnice kot ponudnice prostora za preživljanje prostega časa, Beak (2013) pa za preučevanje primernosti knjižničnega prostora za izvajanje vseživljenjskega izobraževanja na področju znanosti, tehnologije, inženirstva in matematike (angl. *STEM – science, technology, engineering, mathematics*).

Poleg intervjuja so Shin idr. (2022) v svoji študiji uporabili tudi anketne vprašalnike in tako s kombinacijo metod ocenjevali potrebe uporabniških skupin in knjižnične storitve z namenom izgradnje splošne knjižnice v regijah, ki nimajo kulturne infrastrukture. Zgolj anketne vprašalnike pa so v svojih študijah uporabili May in Black (2010), ko sta ugotavljali vlogo prostora splošne knjižnice

kot javnega prostora, Webb idr. (2008), ko so želeli raziskati vpliv knjižničnih prostorov na učno vedènje študentov, Aabø idr. (2010), ki so preučevali, kako in kdo uporablja knjižnice kot prostor za srečanja, kot tudi Ambrožič in Badovinac (2009), ki sta ugotavljali zadovoljstvo uporabnikov s knjižničnim okoljem, prostorom in opremo.

Uporabo fokusnih skupin redkeje zasledimo v objavljenih študijah, kot primer pa lahko izpostavimo raziskavo Sandlian (2008), kjer so v sklopu načrtovanja otroškega oddelka v Denverski splošni knjižnici skupinam otrok zastavili vprašanje, kakšen knjižnični prostor si želijo. Pri tem so spoznali, da si otroci želijo knjižnico kot prostor, v katerem učenje postane raziskovanje in pustolovščina.

3.1.3 Ekspertna študija

Kot zadnjo metodo za vrednotenje knjižničnih prostorov v tem prispevku predstavljamo še ekspertno študijo. Gre za teoretični strokovni pregled oziroma vrednotenje strokovnjaka, ki sestoji iz sistematične primerjave določene storitve, sistema, informacijskega vira, dejavnosti, pojava ipd. (Žumer, 2005). Prednost ekspertne študije je relativno hitra in enostavna izvedba, ki je neodvisna od zunanjih okoliščin, je ponovljiva in ekonomična. Z njo lahko ugotavljamo tudi izpolnjevanje standardov. Predstavlja dobro osnovo za nadaljnje raziskave z uporabniki.

Primer ekspertne študije lahko vidimo v magistrskem delu Grdešič (2019), ki je z uporabo te metode analizirala skladnost prostorov črnomaljske splošne knjižnice z zakonskimi določili in standardi.

3.1.4 Eksperiment

Knjižnične prostore je mogoče vrednotiti tudi z uporabo metode eksperimenta, kjer raziskovalec v nadzorovanih okoliščinah ugotavlja vzročno-posledične odnose med posameznimi pojavi, da ugotovi, kako ena spremenljivka (neodvisna) vpliva na drugo (odvisno) (Mesec in Rode, b. d.).

May (2011) kot primer izvedbe eksperimenta v okviru vrednotenja knjižničnih prostorov predstavlja raziskavo, v kateri so opazovali obiskovalce in spremljali njihove iskalne poti v splošnih in visokošolskih knjižnicah. Gre za raziskavo, ki so jo izvedli v dveh krogih, po načelu »prej in potem«. V prvem krogu so sledili neizkušenim uporabnikom knjižnice, ki so poskušali najti določeno knjižnično gradivo. Pri iskanju so jih spodbujali k ubeseditvi misli, ki so jih tudi posneli.

Na podlagi pridobljenih rezultatov, ki so pokazali, da nobeden od neizkušanih obiskovalcev ni našel iskanega, so v knjižnici izboljšali signalizacijo prostorov in organizacijo zbirk. Zatem so izvedli drugi krog raziskave, kjer so ugotovili, da lahko na podlagi izboljšav isti udeleženci najdejo štiri do deset enot gradiva (Larsen in Tatarka, 2008; Mandel, 2010).

3.1.5 Miselni zemljevid

Miselni zemljevid (angl. *Mental mapping*) je vizualna metoda, ki se uporablja za raziskovanje na različnih področjih (na primer geografija, psihologija, informacijsko vedénje), možno pa jo je uporabiti tudi za raziskovanje posameznikovega dožemanja fizičnega prostora knjižnic (May, 2011). May (2011) predlaga, da se uporabi v kombinaciji z drugimi metodami, najlažje pa jo je izvesti tako, da posamezniki narišejo zemljevid določenega prostora (vizualno predstavitev knjižničnega prostora) ali pot med lokacijami (med knjižnimi regali / izposojevalnim pultom itd.). Z analizo in primerjavo skic zemljevidov lahko ugotavljamo, kateri elementi knjižničnih prostorov se na zemljevidih pogosto in kateri redko pojavljajo, ter raziskujemo morebitne povezave med zaznavo prostora in vedénjem uporabnikov.

Na področju vrednotenja knjižničnih prostorov je uporabnost miselnih zemljevidov med prvimi prepoznal James (1983, v May, 2011), ki je z njimi preučeval uporabo prostorov visokošolskih knjižnic in tako pridobil informacije o tem, kako uporabniki knjižnice dojemajo knjižnične prostore. Ugotovil je, da so uporabniki v miselni zemljevid vključili pogostejše uporabljene dele knjižničnega prostora, neznane ali redkeje uporabljene dele pa so zgolj omenili ali celo izpustili.

3.2 Vidiki vrednotenja

Po pregledu literature s področja vrednotenja knjižničnih prostorov ter preizkusa izvedbe ekspertne študije, intervjujev in anketnih vprašalnikov na primeru vrednotenja OKA smo pridobili boljši vpogled v vidike in metode za vrednotenje knjižničnih prostorov.

V okviru vrednotenja knjižničnih prostorov knjižnic torej ocenjujemo naslednje štiri kategorije vidikov (preglednica 1): površina in prostor, oprema, klimatske in okoljske razmere ter dostopnost za uporabnike z oviranostmi.

Preglednica 1: Vidiki za vrednotenje knjižničnih prostorov in opreme

Površina in prostor

- površina knjižnice
 - površina za posamezen tip knjižničnega gradiva
 - površina za uporabniška mesta
 - površina za zaposlene
 - število ustreznih prostorov za splošne knjižnice
 - razporeditev prostorov
 - tip tal v posameznih prostorih knjižnice
 - (uporabniško) dožemanje knjižničnega prostora
 - način uporabe knjižničnih prostorov
 - razumevanje razporeditve knjižnice (kako se uporabniki orientirajo v knjižničnih prostorih, kakšne so njihove iskalne poti)
 - razumevanje uporabniškega vedenja pri uporabi knjižničnih prostorov
 - prilagodljivost knjižničnih prostorov (za morebitne spremembe)
 - funkcionalnost knjižničnih prostorov (ali prostor učinkovito služi svojemu namenu)
 - interaktivnost prostora (ali je prostor dobro organiziran in omogoča izvedbo interakcije med uporabnikom in knjižničnimi storitvami, ki so mu na voljo)
 - varnost prostora
-

Oprema

- število uporabniških mest
 - število uporabniških mest, opremljenih z računalniško delovno postajo
 - ustreznost opreme (velikost knjižničnih regalov in miz za branje ter primerna razdalja med enimi in drugimi)
 - razumevanje uporabniškega vedenja pri uporabi določene opreme
 - kakovost opreme (npr. sodobna oprema IKT)
-

Klimatske in okoljske razmere

- idealna temperatura zraka
 - idealna relativna zračna vlaga
 - osvetljenost
-

Dostopnost za uporabnike z oviranostmi

- dostop do knjižnice
 - površina za nemoteno gibanje po prostorih
 - prilagojenost knjižnične opreme
 - prilagojeni toaletni prostori
-

4 Primer uporabe treh metod za vrednotenje prostorov OKA

Na podlagi pregleda različnih možnih vidikov ocenjevanja knjižničnih prostorov in opreme ter raziskovalnih metod in tehnik za vrednotenje in načrtovanje knjižničnih prostorov smo na primeru Osrednje knjižnice Ajdovščina (v nadaljevanju: OKA) pripravili raziskavo, v kateri smo uporabili tri različne metode zbiranja podatkov. Najprej smo, med 27. novembrom in 1. decembrom 2022, s tremi strokovnimi delavkami Lavričeve knjižnice Ajdovščina (v nadaljevanju: LKA) izvedli polstrukturirani intervju, s katerim smo želeli dobiti globlji vpogled v prostorsko situacijo z vidika zaposlenih. Nato smo v prvem tednu decembra 2022 v sodelovanju z direktorjem knjižnice izvedli dvodelno ekspertno študijo, s katero smo želeli pridobiti podatke o ustreznosti prostorov in opreme OKA v primerjavi z zakonskimi določili in standardi s področja slovenskih splošnih knjižnic ter v primerjavi s priporočili za oblikovanje modernega knjižničnega prostora. Nazadnje smo med uporabniki OKA izvedli še anketiranje o njihovem zadovoljstvu s prostori in opremo knjižnice. Izvedba tega je potekala tako v tiskani (od 2. do 7. decembra 2022) kot elektronski (od 1. do 9. decembra 2022) obliki. Anketne vprašalnike v pisni obliki, ki so bili za reševanje na voljo vsem fizičnim uporabnikom OKA, je v celoti rešilo 18 anketirancev, v elektronski obliki, ki je bila dostopna na Facebook strani LKA, pa 85.

4.1 Intervju

Z intervjuji smo pridobili globlji vpogled v prostorsko situacijo OKA z vidika zaposlenih. Ugotovili smo, da zaposlene intervjuvanke že same precej dobro vidijo težave in pomanjkljivosti, ki jih trenutna prostorska situacija OKA prinaša tako njim kot (potencialnim) uporabnikom knjižnice. Rezultati intervjujev so namreč pokazali, da strokovne delavke prostore OKA vidijo kot premajhne in neprilagojene za vse uporabniške skupine. Razporeditev samih prostorov se jim, glede na velikost knjižnične zgradbe, niti ne zdi tako slaba – imajo, na primer, oddelek za otroke in mladino, ki je ločen od oddelka za odrasle, med njima pa je prostor z informacijsko-izposojevalnim pultom ipd. Se pa, po njihovih mnenjih, večje težave kažejo na področju zastarele opreme, ki tako njih kot uporabnike knjižnice ovira pri optimalnem delovanju oziroma rabi knjižničnih storitev. Poleg tega se težave kažejo tudi na področju klimatskih in okoljskih razmer (vzdrževanje idealne relativne zračne vlage, primerne osvetljenosti in ustrezne temperature zraka v prostoru). Ker knjižnica oziroma njeni zaposleni slednjih ne evidentirajo redno, so lahko intervjuvane zaposlene podale zgolj subjektivno oceno. Po njihovi oceni temperatura zraka v knjižnici zelo niha – poleti jim je prevroče, pozimi premrzlo. Kljub uporabi klimatskih naprav so pri vzdrževanju idealne temperature nemočni, saj je knjižnica v stari, neizolirani

zgradbi. V okviru okoljskih razmer jim težave predstavlja tudi vzdrževanje primerne osvetljenosti. Naravna dnevna svetloba je precej odvisna od vremena – ko je zunaj oblačno, deževno vreme, je knjižnica zelo slabo osvetljena, umetna svetloba pa je, zlasti med knjižnimi regali in nad mizami za samostojno delo, prešibka in neenakomerno razpršena. Težave opažajo tudi pri vzdrževanju idealne relativne zračne vlage. Ta je, po oceni intervjuvank, previsoka, zlasti v arhivskem delu knjižnice, kjer se na stenah skladišča in nekaterih enotah gradiva razvija plesen.

V intervjujih smo izvedeli, da ima OKA nekaj težav tudi na področju zagotavljanja prilagojenih prostorov in opreme za uporabnike z oviranostmi, ki jim ne zagotavlja prilagojene knjižnične opreme ter dovolj velikih prostorov in dovolj širokih vrat za nemoteno gibanje, prav tako ni na voljo niti enega prilagojenega toaletnega prostora.

4.2 Ekspertna študija

Po izvedbi intervjujev je sledila izvedba dvodelne ekspertne študije. S slednjo smo želeli pridobiti podatke o ustreznosti prostorov in opreme OKA v primerjavi z zakonskimi določili in standardi s področja slovenskih splošnih knjižnic ter v primerjavi s priporočili za oblikovanje modernega knjižničnega prostora, ki smo jih spoznali med preučevanjem literature. V prvem delu ekspertne študije smo posamezne vidike knjižničnih prostorov in opreme tako primerjali s Pravilnikom o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe (2023) (v nadaljevanju: Pravilnik) in Strokovnimi priporočili in standardi za splošne knjižnice (2019) (v nadaljevanju: Strokovna priporočila in standardi). Ugotovili smo, da je OKA glede na Pravilnik premajhna za 503 m², glede na Strokovna priporočila in standarde pa kar za 1.903 m². Razlog za tako veliko razliko med površinama se skriva v dejstvu, da Pravilnik določa minimalno površino za knjižnične prostore, Strokovna priporočila in standardi pa navajajo le okvirna priporočila zanje. Tako glede na Pravilnik kot Strokovna priporočila in standarde ima OKA premalo (74) čitalniških in uporabniških mest, ima pa, glede na Pravilnik, ustrezno število računalnikov – celo pet več kot je treba. V nadaljevanju prvega dela ekspertne študije smo se osredotočili še na površino za posamezna uporabniška mesta (za uporabo gradiva, za uporabo gradiva na oddelkih za otroke, z opremo IKT) in prostore (prostori za usposabljanje in izobraževanje, prostor za sprostitev in družabnost, prostor za dogodke). Pri tem smo ugotovili, da ima OKA za omenjena uporabniška mesta in prostore, glede na Priporočila in standarde, v skupnem premajhno površino, in sicer med 109,7 in 203,7 m². Za tem smo se osredotočili še na površino za zaposlene, pri čemer smo spoznali, da imajo zaposleni v OKA površinsko najbolj idealne prostore. Težava se pojavi le pri pomožni pisarni za

osebje, ki dela z uporabniki, ki je OKA nima, ter pri pisarni za delo v nabavi, pri katalogizaciji in opremljenosti knjižničnega gradiva, ki je, glede na tri delovna mesta, premajhna za 3 m².

Po izvedbi prvega dela ekspertne študije smo se posvetili še pregledu lastnosti prostorov OKA glede na smernice za načrtovanje modernejših knjižničnih prostorov. Pri tem smo podali ocene pomembnosti in nujnosti odprave posamezne težave pri določeni lastnosti prostorov in opreme OKA, ki so se gibale v razponu od 0 do 3 (0 – ni težave, 1 – manjša težava, ki ni prioriteta za reševanje, 2 – srednje pomembna težava, ki zahtevna redno obravnavo, 3 – pomembna težava, ki zahteva nujno obravnavo). Med ocenjevanjem smo ugotovili, da ima OKA največje težave pri vzdrževanju idealne relativne zračne vlage (v prostorih OKA je previsoka za 15 %, v arhivu za 25 %) ter pri tem, da uporabnikom z oviranostmi ne omogoča dostopa do vseh prostorov in premikanja po njih, ne zagotavlja njim prilagojene knjižnične opreme in niti enega prilagojenega toaletnega prostora. Manjše, a še vedno pomembne težave, ki zahtevajo redno obravnavo, pa so v neustrezno razporejenih knjižničnih prostorih (OKA nima samostojnega garderobnega prostora, čitalnica ni neposredno ob oknih, kot svetujejo priporočila in smernice), neustrezni razdalji med knjižničnimi regali (ponekod manjša od 1,30 m), pri vzdrževanju idealne temperature (previsoka za 3°C) in osvetljenosti (prešibka in neenakomerno razpršena umetna svetloba med knjižničnimi regali in nad mizami za samostojno delo) ter zagotavljanju razumljivih in enostavno berljivih usmerjevalnih tabel s piktogrami, ki pomagajo uporabnikom z oviranostmi.

4.3 Anketni vprašalniki

Nazadnje smo med uporabniki OKA izvedli še anketiranje o njihovem zadovoljstvu s prostori in opremo OKA. V končno analizo rezultatov smo zajeli 103 anketirance, med katerimi je bilo najmanj (13 %) predstavnikov najstarejše starostne skupine (65 let in več), druge starostne skupine pa so bile zastopane v 20 do 35 %. Med anketiranci slabe štiri petine predstavljajo ženske (81), dobro petino (22) pa moški. Od skupno 103 anketirancev jih skoraj dve tretjini (63 %) obiskuje OKA že več kot 15 let, 30 % od 5 do 15 let, 7 % anketirancev pa 5 let ali manj. Med anketiranci je največ (46 %) takšnih, ki OKA obiskuje pogosto (vsaj enkrat na mesec), sledijo anketiranci (28 %), ki knjižnico obiskujejo občasno (nekajkrat letno), anketiranci (22 %), ki knjižnico obiskujejo redno (vsak teden), in tisti (4 %), ki knjižnico obiskuje redko (enkrat na leto ali manj).

Rezultati anketiranja so pokazali, da je kar (dobre) tri četrtine anketirancev s prostori (79 %) in opremo (75 %) OKA (zelo) zadovoljnih.

Od 103 anketirancev se polovici OKA zdi ravno prav velika, 61 % dobro prostorsko razporejena, 67 % dobro opremljena, 83 % primerno ogrevana ter 44 % zelo uporabna za njihovo uporabniško skupino, 43 % pa le deloma uporabna za njihovo uporabniško skupino.

Del rezultatov anketiranja je pokazal, da je več kot 50 % anketiranih uporabnikov s posameznimi prostori OKA zadovoljnih, pri čemer so najbolj zadovoljni s prostorom za izposajo, najmanj pa z garderobnim prostorom, s katerim je za razliko od ostalih zadovoljnih le 46 % anketirancev.

V nadaljevanju vprašalnika smo se posvetili še vprašanju knjižnične opreme. Ugotovili smo, da so anketiranim uporabnikom najbolj všeč regali s knjižnimi novostmi (63 %), najbolj pa jih moti starost računalnikov (55 %).

Zanimivo je, da kar slabe tri četrtine (74 %) anketirancev ne vidi potrebe po dodatnih prostorih, se pa tako pri uporabi prostorov kot opreme v njih skoraj vsi počutijo varno.

V sklopu analize rezultatov anketnih vprašalnikov smo kot zanimivost naredili še nekaj podrobnejših analiz odgovorov. Pri tem smo ugotovili, da so anketirane ženske nekoliko bolj zadovoljne s prostori OKA kot moški, da so s prostori OKA najmanj zadovoljni anketiranci, ki so stari 65 let in več, ter da so s prostori OKA najmanj zadovoljni tisti, ki knjižnico obiskujejo redno (vsak teden), najbolj pa tisti, ki jo obiskujejo redko (enkrat na leto ali manj). Glede na izbrane uporabniške skupine so s prostori OKA najbolj zadovoljni dijaki in študenti.

5 Diskusija

Na podlagi izvedene raziskave smo ugotovili, da lahko širok nabor možnih vidikov vrednotenja relativno dobro naslovimo s kombinacijo izvedbe intervjujev, anketnih vprašalnikov in ekspertne študije; vendar te metode niso edine primerne za vrednotenje knjižničnih prostorov. Glede na pregled in analizo vsebine preteklih raziskav, ki so se ukvarjale z vrednotenjem knjižničnih prostorov in opreme, smo ugotovili, da je primernost posamezne metode odvisna od tega, kaj želi knjižnica z njeno uporabo doseči. Tako ne moremo enoznačno določiti, katera raziskovalna metoda je za vrednotenje knjižničnih prostorov najbolj primerna in katera manj. O naboru najprimernejših metod za vrednotenje knjižničnih prostorov in opreme v njih lahko podamo zgolj oceno, ki smo jo oblikovali na podlagi lastne uporabe raziskovalnih metod ter temeljite analize preteklih raziskav.

Kot prvo primernejšo metodo za vrednotenje knjižničnih prostorov smo tako ocenili metodo spraševanja, intervju. Zaradi dolžine posameznih intervjujev (v našem primeru je vsak intervju trajal približno 30 minut) jih je smiselno izvesti le z manjšim številom ljudi. V našem primeru smo si za intervjuvance izbrali strokovne delavce knjižnice. Ti nam lahko, skozi predstavitev neposrednih izkušenj s strokovnim delom in delom z uporabniki, omogočijo globlji vpogled v prostorsko situacijo knjižnice, s čimer lahko vodstveno osebje knjižnice pridobi informacije o tem, kaj bi bilo v okviru knjižničnega prostora in opreme treba spremeniti oziroma izboljšati, da bi bila primernejša tako za knjižničarje kot knjižnične uporabnike.

Res je, da z izvedbo intervjujev ne moremo vrednotiti vidikov, ki temeljijo na številskih podatkih, kot je ustrezna neto uporabna površina knjižnice, a nam kljub temu lahko intervjuvani strokovni delavci na podlagi svojih vsakodnevnih opažanj in večletnih delovnih izkušenj povedo, kje pogosto opažajo težave. Med svojim strokovnim delom in delom s knjižničnimi uporabniki tako vidijo, kaj in kako bi se dalo na posameznem oddelku spremeniti, da bi le-ta bolje funkcioniral (na primer onemogočeno premikanje oseb z otroškimi vozički), in lahko podajo svoje mnenje o tem, ali je na primer oddelek za otroke in mladino ustrezno velik, razporejen in opremljen.

Med izvedbo intervjujev, ki je potekala v živo, ena na ena, smo imeli tudi bistveno večje možnosti, da dobimo odgovore na vsa vprašanja, ki bi sicer zgolj z uporabo ankete verjetno ostala neodgovorjena. Menimo, da izvedba ankete med strokovnimi delavci ne bi bila najbolj optimalna, saj bi z njo, v primerjavi z intervjujem, verjetno dobili bolj površne odgovore, ki pa jih od strokovnih delavcev, ki imajo najboljši vpogled v prostore in opremo knjižnice, za kakovostno vrednotenje ne potrebujemo.

Metoda spraševanja, ki smo jo prav tako ocenili kot eno najprimernejših in jo izvedli tudi sami, je anketa. Izvedba ankete je dokaj enostavna, relativno hitra in ekonomična. Z njeno uporabo pridobimo številne kvantitativne podatke, ki jih lahko med seboj primerjamo in jih vizualno prikažemo. Vendar pa so rezultati anketiranj pogosto boljši od realnosti, kar se je potrdilo tudi v naši anketi. Anketiranci namreč pogosto podajo bolj družbeno zaželene odgovore, ali so z obstoječim stanjem zadovoljni, ker niti ne vedo, kaj naj bi jim knjižnica po pravilniku, standardih in smernicah ponujala. Zato je zaželeno, da se anketa v kontekstu raziskav s področja vrednotenja knjižničnih prostorov kombinira še s kakšno drugo metodo, na primer z intervjujem in/ali ekspertno študijo. Med izvedbo anketiranja smo, na primer, ugotovili, da je kar tri četrtnine uporabnikov s prostori OKA v splošnem zadovoljnih, čeprav so rezultati ekspertne študije pokazali, da so prostori OKA, glede na pravilnik, premajhni za 503 m². Enako velja tudi za

zadovoljstvo z opremo OKA. Kar 97 % anketiranih uporabnikov je z opremo OKA v splošnem zadovoljnih, rezultati ekspertne študije pa kažejo na to, da OKA svojim uporabnikom ponuja kar 74 čitalniških in uporabniških mest premalo. (Pre)majhnosti knjižničnih prostorov, pomanjkanja posameznih uporabniških mest in drugih pomanjkljivosti, vezanih na prostor in opremo OKA, pa niso pokazali zgolj rezultati ekspertne študije, temveč tudi odgovori intervjuvank. Tako lahko sklepamo, da je kombinacija raziskovalnih metod za kakovostno vrednotenje knjižničnih prostorov in opreme nujno potrebna. Pri samem oblikovanju ankete pa moramo biti pozorni na to, kaj želimo z njeno izvedbo izvedeti in na kakšen način bomo rezultate anketiranja uporabili.

Metoda, ki smo jo prav tako preizkusili in jo ocenili kot eno primernejših za vrednotenje knjižničnih prostorov, je ekspertna študija. Uporaba metode v kontekstu vrednotenja knjižničnih prostorov se je izkazala za uporabno, saj smo z njeno uporabo dobili konkretne vrednosti, ki so prikazale odklon od predpisanih vrednosti zakonskih določil in smernic. Ker je to edina raziskovalna metoda, pri kateri neposredno primerjamo številske podatke z zakonsko predpisanimi določili, je ekspertna študija ena primernejših metod, katere rezultate lahko vodstvo knjižnice uporabi pri oblikovanju zahtev za pridobitev določenih namenskih sredstev s strani posameznih financerjev (na primer občine). Pozitivna stran izvedbe omenjene metode je tudi ta, da ima vsaka knjižnica oziroma njeno vodstveno osebje zbranih že veliko podatkov, zato je lahko njena izvedba relativno hitra.

Kljub pozitivnim karakteristikam ekspertne študije pa smo na podlagi lastnega preizkusa le-te ugotovili, da je metoda lahko le delno koristna. Ne poda namreč vedno celovite in povsem ustrezne slike prostora in opreme, kar se je med našo raziskavo izkazalo v primeru števila računalnikov, ki jih predpisuje Pravilnik. OKA ima, glede na Pravilnik, več računalnikov (5), kot je minimalno potrebno, vendar to ne pomaga, saj so računalniki po besedah intervjuvank zastareli in počasni, kar pa potrjujejo tudi rezultati anketiranja, kjer je bila starost računalnikov opredeljena kot najbolj moteči element pri trenutni opremi knjižnice. Iz predstavljenega primera tako dobimo dodatno potrditev, da je za pridobitev ustrezne slike prostora in opreme zahtevana triangulacija raziskovalnih metod.

Na podlagi številnih primerov iz literature bi poleg treh preizkušenih metod med primernejše za vrednotenje knjižničnih prostorov uvrstili še nemoteče opazovanje. Z nemotečim opazovanjem lahko ocenjujemo vidike, kot je razumevanje razporeditve knjižnice – kako se uporabniki orientirajo v knjižničnih prostorih, kakšne so njihove iskalne poti, razumevanje uporabniškega vedénja pri uporabi knjižničnih prostorov ipd. Z izvedbo nemotečega opazovanja lahko torej opazujemo in beležimo vedénje uporabnikov, ki se resnično pojavi, ter identificiramo vedénje ali procese, za katere uporabniki niti ne bi pomislili, da so za

nas pomembni. Z rezultati, ki jih pridobimo z izvedbo tovrstnih opazovanj, lahko prepoznamo trenutne pomanjkljivosti knjižničnih prostorov in njihove opreme ter na podlagi teh posledično dobimo odgovore na vprašanja, kako bi prostor lahko naredili ustrežnejši in učinkovitejši. Pri tem si lahko pomagamo z uporabo dodatnih raziskovalnih metod, na primer spraševanja (intervju, anketni vprašalniki ...), s katerimi preverimo svoja opažanja, pridobimo dodatne informacije in primerjamo, kako dobro podatki opazovanja sovpadajo s podatki poročanja opazovancev.

6 Zaključek

Na podlagi predstavljenega vidimo, da je vrednotenje knjižničnih prostorov in opreme v njih proces, ki zahteva poznavanje zakonskih določil, priporočil, standardov ter drugih smernic. Za uspešno in učinkovito vrednotenje knjižničnih prostorov moramo poznati nabor vidikov, ki jih želimo vrednotiti, ter nabor raziskovalnih metod, s katerimi lahko to opravimo. Pri slednjih pa nikakor ne smemo pozabiti na dejstvo, da je za celovito analizo knjižničnih prostorov in opreme v njih treba kombinirati več različnih raziskovalnih metod, saj lahko le tako bolje razumemo, kako uporabniki in strokovni delavci doživljajo fizični prostor knjižnice, kako ga uporabljajo, ter kakšne so njihove potrebe.

Navedeni viri

Aabø, S., Audunson, R. in Varheim, A. (2010). How do public libraries function as meeting places? *Library & Information Science Research*, 32(1), 16–26. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2009.07.008>

Adcock, E. P. (ur.). (2005). *IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva in za ravnanje z njim*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/1271/1/ipi1-sl.pdf>

Ambrožič, M. (2005). Anketna metoda. V A. Šauperl (ur.), *Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu* (str. 23–52). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Ambrožič, M. in Badovinac, B. (2009). *Mnenje uporabnikov o delovanju in storitvah NUK*. Narodna in univerzitetna knjižnica. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-591TMZTZ>

American Library Association. (2011). *Building blocks for planning functional library space* (3. izd.). Scarecrow Press.

- Applegate, R. (2009). The library is for studying: student preferences for study space. *Journal of Academic Librarianship*, 35(4), 341–346. <https://doi.org/10.1016/j.aca-lib.2009.04.004>
- Baker, L. M. (2006). Observation: a complex research method. *Library trends*, 55(1), 171–189. <https://www.ideals.illinois.edu/items/3831>
- Beak, J. Y. (2013). Public libraries as places for STEM learning: an exploratory interview study with eight librarians. *Science-Technology Activities & Resources For Libraries*, 3–16. https://ncil.spacescience.org/images/papers/Baek_Public%20Libraries%20as%20Places%20for%20STEM%20Learning.pdf
- Bodaghi, N. B. in Zainab, A. N. (2013). Accessibility and facilities for the disabled in public and university library buildings in Iran. *Information Development*, 29(3), 241–250. <https://doi.org/10.1177/0266666912461265>
- Bon, M., Gazvoda, J., Horžen, V., Karun, B., Kek, R., Kovář, B., Podbrežnik Vukmir, B., Resman, S., Rozman Salobir, M., Sirk, I., Vodeb, G. in Žumer, M. (2012). *Slovenske splošne knjižnice za prihodnost: strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013–2020*. Združenje splošnih knjižnic Slovenije.
- Bryant, J., Graham, M. in Graham, W. (2009). Academic libraries and social and learning space: a case study of Loughborough University Library, UK. *Journal of Librarianship and Information Science*, 41(1), 7–18. <https://doi.org/10.1177/0961000608099895>
- Ciesielska, M., Öhlander, M. in Wolanik Boström, K. (2018). Observation methods. V M. Ciesielska in D. Jemielniak (ur.), *Qualitative Methodologies in Organization Studies: Volume II: Methods and Possibilities* (str. 33–52). Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-65442-3_2
- Connaway, L. S. in Redford, M. L. (2017). *Research methods in library and information science* (6. izd.). Libraries Unlimited.
- Faletar Tanacković, S., Lacović, D. in Gašo, G. (2014). Student use of library physical spaces: unobtrusive observation of study spaces in an academic library. V S. Faletar Tanacković in B. Bosančić (ur.), *Assessing Libraries and Library Users and Use: Proceedings of the 13th international conference Libraries in the Digital Age (LIDA)* (str. 69–78). LIDA. file:///C:/Users/Uporabnik/Downloads/762790.LIDA2014_Proceedings.pdf
- Gill, P. (2001). *The public library services: IFLA/UNESCO guidelines for development*. Saur.
- Given, L. M. in Leckie, G. J. (2003). »Sweeping« the library: mapping the social activity space of the public library. *Library & Information Science Research*, 25(4), 365–385. [https://doi.org/10.1016/S0740-8188\(03\)00049-5](https://doi.org/10.1016/S0740-8188(03)00049-5)
- Goličnik, B. in Ward-Thompson, C. (2002). Opazovanje in vedenjski zemljevidi: metoda raziskovanja javnega odprtega prostora v mestu. *Urbani izzivi*, 13(1), 82–89. <https://www.jstor.org/stable/44180406>
- Goličnik Marušič, B. (2010). Uspešni javni odprti prostori. *Annales. Series historia et sociologia*, 20(1), 103–118. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-OMRPLYXM>
- Grdešič, S. (2019). *Primernost prostorov Knjižnice Črnomelj* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=108721&lang=eng>

Hayes, E. in Morris, A. (2005). Leisure role of public libraries: user views. *Journal of Librarianship and Information Science*, 37(3), 131–139. <https://doi.org/10.1177/0961000605057480>

Hughes, A. M. (2011). The library as a preferred place for studying: observation of students' use of physical spaces. *Evidence Based Library and Information Practice*, 6(2), 61–63. <https://doi.org/10.18438/B8VS6Q>

Irvall, B. in Skat, G. (2015). *IFLA Smernice za dostop za uporabnike z oviranostmi*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

ISO/TR 11219:2012. *Information and documentation – Qualitative conditions and basic statistics for library buildings – Space, function and design*. (2012). International Organization for Standardization.

James, R. (1983). Libraries in the mind: how can we see users' perceptions of libraries? *Journal of Librarianship*, 15(1), 19–28. <https://doi.org/10.1177/096100068301500102>

Julien, H. in Duggan, L. J. (2000). A longitudinal analysis of the information needs and uses literature. *Library & Information Science Research*, 22(3), 291–309. [https://doi.org/10.1016/S0740-8188\(99\)00057-2](https://doi.org/10.1016/S0740-8188(99)00057-2)

Khan, A. (2009). *Better by design: an introduction to planning and designing a new library building*. Facet Publishing.

Klemenčič, S. in Hlebec, V. (2007). *Fokusne skupine kot metoda presojanja in razvijanja kakovosti izobraževanja*. Andragoški center Slovenije. <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=35041>

Koler Povh, T. in Dovjak, M. (2019). Vrednotenje kakovosti notranjega okolja visokošolske knjižnice – primer knjižnice Fakultete za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani. *Knjižnica*, 63(1–2), 141–162. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/7649/7129>

Koler Povh, T., Dovjak M. in Kunič, R. (2019). Načrtovanje knjižnic v smeri kakovostnega dela in izboljšane uporabniške izkušnje. *Knjižnica*, 63(1–2), 97–107. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/7647>

Kopuz, M. (2016). *Zasnova večnamenske stavbe knjižnice* [Projektna naloga]. Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo. <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=62399>

Larsen, D. in Tatarka, A. (2008). Wayfinding revisited: improved techniques for assessing and solving usability problems in physical spaces. V S. Hiller, K. Justh, M. Kyrillidou in J. Self (ur.), *Building effective, sustainable, practical* (str. 65–73). Association of Research Libraries.

Leckie, G. J. in Hopkins, J. (2002). The public place of central libraries: findings from Toronto and Vancouver. *Library Quarterly*, 72(3), 326–372. <https://doi.org/10.1086/lq.72.3.40039762>

Logan, L. in Starr, S. (2005). Library as place: results of a delphi study. *Journal of the Medical Library Association*, 93(39), 315–326. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1175798/>

- Mandel, L. H. (2010). Toward an understanding of library patron wayfinding: observing patrons' entry routes in a public library. *Library & Information Science Research*, 32(2), 116–130. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2009.12.004>
- May, F. (2011). Methods for studying the use of public spaces in libraries. *Canadian Journal of Information and Library Science*, 35(4), 144–156. <https://doi.org/10.1353/ils.2011.0027>
- May, F. in Black, F. (2010). The life of the space: evidence from Nova Scotia public libraries. *Evidence Based Library and Information Practice*, 5(2), 5–34. <https://doi.org/10.18438/B8MS6J>
- McDonald, A. (2007). The top ten qualities of good library space. V K. Latimer in H. Niegaard (ur.), *IFLA library building guidelines: developments & reflections* (str. 13–29). K. G. Saur. <https://doi.org/10.1515/9783598440373.1.13>
- McKechnie, L. (2006). Observations of babies and toddlers in library settings. *Library Trends*, 55(1), 190–201. <https://doi.org/10.1353/lib.2006.0043>
- Mesec, B. in Rode, N. (b. d.) *Raziskovanje vzročno-posledičnih odnosov: Eksperiment*.
- Neufert, E. (2008). *Projektiranje v stavbarstvu: osnove, standardi, predpisi za konstrukcije, gradnja, oblikovanje, potrebni prostor, namembnost prostorov, mere zgradb, prostorov in opreme – s človekom kot merilom in ciljem: priročnik za projektante, izvajalce in študente* (2., dopolnjena in prenovljena izd.). Tehniška založba Slovenije.
- Nojfert, E. (2012). *Arhitektonsko projektovanje* (39. izd.). Građevinska knjiga.
- Podbrežnik, I. (2016). Ugotavljanje zadovoljstva uporabnikov s kakovostjo storitev v slovenski splošni knjižnici. *Knjižnica*, 60(1), 17–44. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/6148>
- Podgornik, V. (2019). Pomen knjižnice kot javnega prostora – knjižnica kot »tretji prostor«: primer Goriške knjižnice Franceta Bevka Nova Gorica. *Knjižnica*, 63(1–2), 345–365. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/7657/7137>
- Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe. (2023). (3. 3. 2023). *Uradni list RS*, št. 28/23, str. 1570–1599. https://www.uradni-list.si/_pdf/2023/Ur/u2023028.pdf
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o zahtevah za zagotavljanje varnosti in zdravja delavcev na delovnih mestih. (2005). *Uradni list RS*, št. 39/05.
- Sandlian, P. (2008). Designing a children's library: a review. *Public Library Quarterly*, 13(1), 17–26. https://doi.org/10.1300/J118v13n01_03
- Shin, G. D., Jeon, K. in Lee, H.-E. (2022). Public library needs assessment to build a community-based library: triangulation method with a social media data analysis. *Library & Information Science Research*, 44(1), 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2022.101142>
- SIST EN 17037:2019. Slovenski standard. Dnevna svetloba v stavbah = Daylight of buildings.* (2005). Slovenski inštitut za standardizacijo.
- Strateški načrt Lavričeve knjižnice Ajdovščina 2015–2020.* (2015). Lavričeva knjižnica Ajdovščina.

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028). (2019). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. <https://www.knjiznice.si/sistem-splosnih-knjiznic/pomembni-dokumenti/>

Todaro, A. J. (2005). Library services for people with disabilities in Argentina. *New Library World*, 106(5/6), 253–268. <https://doi.org/10.1108/03074800510595869>

Vogrinčič Čepič, A. (2017). Knjižnica kot (tretji) prostor: družbeni učinki prostorskih praks. *Keria Studia Latina et Graeca*, 19(1), 57–80. <https://doi.org/10.4312/keria.19.1.57-80>

Webb, K. M., Schaller, M. A. in Hunley, S. A. (2008). Measuring library space use and preferences: charting a path toward increased engagement. *Libraries and the Academy*, 8(4), 407–422. <https://doi.org/10.1353/pla.0.0014>

Wildemuth, B. W. (ur.). (2017). *Applications of social research methods to questions in information and library science*. Libraries Unlimited.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/2001, 96/2002 – ZUJIK, 92/2015. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2442#>

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu (ZKnj-1A). (2015). *Uradni list RS*, št. 92/2015. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7216>

Žigon, Z. in Lavričeva knjižnica. (2014). *Kjer knjige najdejo dom: 150 let knjižničarstva v Ajdovščini in Vipavi*. Lavričeva knjižnica.

Žumer, M. (2005). Ekspertna študija. V Šauperl, A. (ur.), *Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu* (str. 96–101). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Nika Papež

e pošta: papeznika@gmail.com

dr. Tanja Merčun Kariž, izr. prof.

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
e pošta: tanja.mercunkariz@ff.uni-lj.si